

Magazin

JOSIP REGOVIC/PIXSELL

// VELEPOSLANIKOV IZBOR //

PROKLETSTVO JE BITI ŽENA

**JULIJANA MATANOVIĆ: STOJI TI
PUT, FASCINANTAN NOVI ROMAN...**

Piše: Zlatko KRAMARIĆ

Radnja novog, relativno kratkog, romana **Julijane Matanović** naslovljenog "**Stoji ti put**" (Neolit, 2024.), od samo 128 stranica, prati tri generacije žena - Ritu, Agatu i Delfu - kojima Julijana Matanović tepa da su "proročice". Roman je načinjen od tri poglavlja i svako je posvećeno jednoj od žena, čije se sudbine isprepleću u različitim razdobljima. Roman prati svjedočenje o životu žena u patrijarhalnoj bosanskoj sredini, gdje su trpljenje, podčinjenost i nemoć normalna stanja ženske egzistencije: "Žene u ovoj kući nisu vikale, nisu lupale šakama po stolu. Njihova je snaga bila u šutnji, u čekanju, u onome što je su znale prešutjeti", piše Matanović. A tu "normalnost" dodatno će pojačati autoričin minimalistički, ritmični stil pisanja - jednostavan, ali snažan, pun boli i optužujuće slojevitosti njezinih junakinja. Unutar jedne takve "normalnosti" svaka ideja bilo kakvog otpora, bilo kakve

pobune unaprijed je osuđena na neuspjeh.

Autorica roman "**Stoji ti put**" posvećuje "svim trpljivim ženama svoje obitelji", što jasno označava autobiografski ton i svojevrsni generacijski prijenos svih oblika zadane "normalnosti" - sudbina žene je da trpi i pati, ali da usput i uživa u toj patnji i trpljenju! Jer bez te komponente "uživanja" nije moguće potpuno udovoljiti muškom principu u tom odnosu - svome se muškarcu nedvosmisleno mora pokazati da je i ona zadovoljna upravo takvim odnosom, gdje je njegovo zadovoljstvo, njegova sreća ujedno i njezino zadovoljstvo i njezina sreća. I da ta tema ne može biti predmetom nikakve rasprave - to je tako i nikako drukčije! Budući da to stanje "normalnosti" u odnosu "muško" vs. "žensko" ne dopušta "glasne prosvjede", otvorenu pobunu, onda autoričinim junakinjama, Riti, Agati, Delfi preostaje jedino da o svemu tome pričaju. I tako su te njihove tužne i tragične priče svojevrsni oblik tihog otpora. I te njihove priče, koje su uglavnom jako slične, razlikuju se tek u nijansama, trebale bi biti za-

dovoljavajuća kompenzacija njihovih nesretnih i tragičnih sudbina. Kroz priču one postaju "normalna bića", te su priče njihove katarze i kao takve posjeduju emancipativnu dimenziju - pričanje/pisanje ovdje je, prije svega, čin oslobađanja. Bez obzira na to što je u romanu "**Stoji ti put**" moguće pronaći cijeli niz feminističkih detalja, Julijanu Matanović nikada nismo doživljavali kao neku rigidnu feminističku aktivisticu, koja nekritički zastupa "ženska prava". Ona je itekako svjesna u kakvom

društvu/društvima živi/živimo, da se patrijarhata teško i sporo oslobađamo, patrijarhat je naša konstanta, nešto što se nasljeđuje, što je obilježilo živote i naših baka i naših majki, pa je onda logično da i kćeri dijele, trpe istu sudbinu: "Ono što nije mogla Rita, ponijela je Agata. Što nije izrekla Agata, prešutjela je Delfa. I sve se to nakupljalo u nama, kao teška voda u koritu rijeke", naglašava Matanović. Patrijarhat je u svim segmentima naših života, od jezičnih praksi pa nadalje, on nas prati i na poslu, i na ulici, i u medijima... On je jednostavno sveprisutna činjenica koju nije moguće samo tako ignorirati. Spram te činjenice moramo se jasno i nedvosmisleno odrediti. I naša autorica upravo to i čini, ona ne samo što na tu sveprisutnost uporno i sustavno upozorava nego je i kritički propituje. Ali Julijana Matanović to čini vrlo suptilno i diskretno, pa stoga u njezinoj prozi nema bučnog revolta, njezine junakinje bježe od velikih gesti - one su tihi, gotovo nevidljivi akteri svojih životnih nedaća, ali su zato njihovi glasovi,

melankolične introspekcije, itekako neugodne poruke svima nama, koje bi, kao takve, trebale izazvati i određene reakcije u našem društvu. Jer nikako ne možemo prihvatiti da se obrazac šutnje i podčinjenosti (bosanskih, ali i drugih) žena ponavlja u svakoj novoj generaciji i da se to smatra "normalnim" odnosom u društvu. Uistinu ima nešto gandijevski u ponašanju i djelovanju junakinja ovoga oporog romana, koji svjedoči o svim teškoćama s kojima se susreću žene kada se žele izboriti za svoj vlastiti glas, odnosno odgovarajuće mjesto u društvu. Od svih trauma imamo osjećaj da su obiteljske traume najčešće i da ih se najteže oslobađamo. I ako su obiteljske traume naša konstanta, što se onda lijepo može reći o društvu, koje dopušta i potiče tu vrstu "normalnosti"? Iako roman nije eksplicitno smješten u Bosnu, bosansko kulturno nasljeđe prozima ovu knjigu nizom motiva, specifičnih predmeta, nedvojbjenih simbola, kao što je to, naprimjer, talog od kave kao oblik čitanja (ženskih) sudbina, ali ograničenog tra-

janja, ne više od šest mjeseci, kao i autobiografski ton autorice, koja je rođenjem Bosanka - ma što god da bi ta činjenica trebala značiti! I na kraju, zaključit ću da je "**Stoji ti put**" snažan, dirljiv roman, koji kroz intimne priče triju generacija izgrađuje most između ženskog stradanja i emancipacije. Na momente sablažnjivo nježno i lirično, ovo djelo osvaja tišinom - kao feministički čin i kulturološki glas sasvim dostojan i naše pozornosti: "Pisala sam o njima da ne nestanu. Jer njihova je šutnja bila moj glas, a moj glas sada mora biti njihova istina", kaže JM! Budući da je tema "obiteljskih trauma" relativno česta u suvremenoj hrvatskoj prozi (Ivana Bodrožić, Slavenka Drakulić, Vedrana Rudan, Dubravka Ugrešić...), dobro je vidjeti u čemu se proza Julijane Matanović razlikuje od one ostalih autorica. No imam dojam da je ovaj roman Julijane Matanović najbliži i po tematici i po tonu romanu turske spisateljice Elif Shafak "**Kopile Istanbul**" (The Bastard of Istanbul). ■